

FRANK EGHOLM ANDERSEN

GRÅFINKER, ÆBLER OG KISTER

Døden som utopi i Martin A. Hansens "Paradisæblerne".

I Martin A. Hansens novelle "Paradisæblerne", skrevet i flere versioner op til 1949, og publiceret i 1953, to år før hans død, hører vi om en dreng, der skal på besøg hos sin mormor med en pakke slagtemad. Da drengen befinder sig i mormoderens stue, begynder han at læse "Ugens Nyheder" mens, over ham, uret tikker. På uret er der et billede af en ræv, der jager tre ænder op fra en skovsø.

Der er tre betydningsfelter til stede i disse åbningslinjer, som vi skal spore gennem novellen. Det første er fænomenet læsning: både evnen til at bruge øjnene og selve eksistensen af skriften, forstået som kravet om sandhed og fortællerens forsikring om eksistensen af denne sandhed. Det andet element er tiden: uret tikker ubønhørligt indtil døden, lige så ubarmhjertigt som skriften udæsker afstanden mellem betydning og sprog.

Det tredje betydningsfelt er ikke så nemt at få øje på:

"Jeg stod tit og så på det billede, som man ikke kunne blive træt af. Den skovsø var sikkert meget dyb, bundløs. Og alting mindede om noget andet, skoven, vildænderne og ræven. Jeg vidste bare ikke, hvad det var. Ræven var ikke bare en ræv, syntes jeg, men også ligesom et menneske, skønt den var naturtro nok. Ænderne så ud, som kunne de forvandle sig til piger... Det forekom mig, jeg havde set det hele et andet sted, men levende. Det var måske i en drøm, man havde glemt." 1)

Ræven bliver gjort til et menneske - en mand, der jager ænder (piger) op af den bundløse, frygtindgydende sø. Det tredje betydningsfelt, som denne præpubertets jeg-fortæller endnu ikke kan give navn, er seksualiteten. Han kan stirre

på søen i timevis, og alligevel er den hemmelighedsfuld og bundløs for ham. Men stirre kan han. Denne evne bliver sat i relief i novellens næste scene. Mormoren har tilberedt gråfinkerne fra pakken med slagtemad, ikke kun til de to, men også til den gamle skytte. Han bor i det samme hus, men i den anden ende af det. Da drengen kommer ind i skyttens stue med gråfinkerne, åbenbarer teksten funktionen både af billedet på uret og af skytten. De to elementer er bundet sammen ved hjælp af elementet jagt. Ræven jager, og det samme gør skytten. Den gamle skytte kommer i novellens narrative forløb til at agere de betydningsselementer, som ræven repræsenterer i den tematiske struktur.

Drengen oplever billedet på uret i et seksuelt skær. Hannen - ræven - jager de kvindelige ænder, og skytten, der både har opsyn med jagten og selv er aktiv jæger, sidder i sin stol og manipulerer uophørligt sin riffel mellem knæene. Den dødelige jagt fascinerer drengen, fordi den repræsenterer den voksne seksualitet. Skytten har en kvinde til at se efter sig. Det gør hun imidlertid dårligt, hvilket er vigtigt, fordi mormoren så kan overtage denne funktion ved bl.a. at tilberede gråfinker til ham. Mormoren og skytten knyttes hermed sammen og kan symbolisere det seksuelt aktive og modne par.

Martin A. Hansen var ikke i stand til at gøre novellen færdig, før han havde det gamle par vel installeret i dens midte. Første udgave af novellen, "Stedernes Sted", blev offentliggjort i Aarhus Stiftstidende den 22. januar 1944, og den anden blev offentliggjort i "Massen og Eneren" i 1950. Begge udgaver var uden det gamle par, og novellen kunne ikke gøres færdig, før det gamle par var med. "Paradisæblerne" er ganske vist en af "Almanak"-fortællingerne, og novellen kan da også sagtens læses alene som en god julehistorie, hvor drengen efter mange strabadser

kommer hjem til far og mor til sidst. Men de to forarbejder uden mormor og skytte viser os, at der er noget i novellens struktur, der har tvunget dem ind på tekstens scene, og at der ligeledes fra først af har været nogle kræfter i novellen, der ikke har kunnet lade sig nøje med "almanak-status" Mormor og skytten er knyttet sammen gennem de kvindetillavede gråfinker og den "mands-nedlagte" døde høg i det mørke hjørne ved hovedgærdet af skyttens seng. Den døde høg repræsenterer seksualitetens naturlige konsekvens. Den er svaret på drengens fascination, når han står foran uret og dets billede.

Skønt drengen kun kan fascineres foran seksualitetens repræsentationer, er der ét han kan: nemlig se. Han ved ikke, hvad han skal se efter, men se kan han. "Kik efter, om der er noget...du har jo unge øjne", siger skytten til ham. "Hvad skal jeg se?" spørger drengen, som er ivrig nok; evnerne er i orden, men derved bliver det.

Tiden, døden og seksualiteten er hermed forbundet. Men hvad er det, drengen kan? Hans syn er i orden. Han bliver mest voksen "mand", da mormoren vil have ham til at sidde i armstolen ved ovnen og læse Coopers indianerroman, "Den gule Ulv"²⁾. Mormoren anser dette for en maskulin aktivitet, og ved hjælp af sin syns- og læseevne bliver drengen forbundet med den gamle håndhæver af jagt og seksualitet. Skytten bruger sine øjne til at udføre seksualitetens konsekvenser inden for novellens stramme økonomi - at skyde høgen - og drengen hjælper ham med at inspicere riflen. Skytten spørger ham, om han ser nogle skygger i løbet, i.e. de frygtelige, mørke aspekter, som skytten véd hører med til seksualiteten. Drengen svarer, at løbet er så blankt iden i som himlen. Han er uskyldig og følgelig naiv. Seksualiteten er ren og klar - ingen stank fra døde høge ved hovedgærdet af sengene - kun en læsende mand i sin armstol

ved ovnen. Eller, hvis vi inkluderer den olympiske fortæller, der er ansvarlig for den unge jeg-fortæller, - kun skriften, selve det at sætte ord sammen, er ren og uinficeret af den dødsproducerende seksualitet³⁾. Når seksualitetens konsekvenser kun kan forevises af et ekstremt gammelt par i novellen, er det fordi døden er den endelige konsekvens. Og den eneste måde at holde sig fri af den beskidte vej, der fører til døden, er læsning og skrivning - at underlægge sig ordenes magiske kraft.

I Thorkild Bjørnvigs disputats, "Kains Alter"⁴⁾, opfattes skytten og mormoren som modpoler, repræsenterende henholdsvis usikkerhed og sikkerhed. Mormoren føler sig sikker, selv når grenene rører ved ruden om aftenen, mens skytten konstant er på vagt og holder udkig gennem ruden. Denne opfattelse af de to personer tager imidlertid ikke hensyn til vigtigheden af de to som par på tekstens tematiske niveau.

Bjørnvigs læsning er faktisk ikke hans egen. Det er Frederik Nielsens fra 1961, der ligger bag, hvilket Bjørnvig da heller ikke lægger skjul på. Modsætningen mellem skytten og mormoren er trukket tydeligere op hos Nielsen. Skyttens univers er dødens og mormorens er livets. Paradisæblerne får her tildelt en slags mediatorfunktion:

"Også i mormors verden findes altså døden. Men i hendes kurv, der minder om en kiste, lægger hun paradisæblerne. Og det ved man jo, at æblerne er midlet mod døden... Læseren kan ikke være i tvivl om, at i historien om drengens fristelser i nattevandringen oplever han liv og død i strid med hinanden." 6)

For Frederik Nielsen bliver de to gamle herefter repræsentanter for to livsholdninger, hvor drengen på sin "rejse" gennem novellen kan "opholde sig" i henholdsvis den ene eller den andre livsholdning. Nielsens læsning er gedigen og inciterende; Nielsens formål med analysen er imid-

lertid ikke at føre den skitserede læsning til en syntese eller til en tolkning, men at beskrive forholdet mellem digter og læser på en ny og mere aktiv måde. Derfor kan Nielsen lade sig nøje med at se de to gamle som modsætninger, hvilket de selvfølgelig er på ét niveau af tolkningen. Fremfor at destillere novellens betydningsmuligheder ned til to distinkte universer, er det for mig vigtigere at vise, hvorledes de to universer mødes i drengen, og hvorledes drengen i dette lys opnår en slags "mediatorfunktion" i kraft af, at han omspænder de vigtigste af novellens betydningsdele. Denne medierende funktion udtrykkes gennem drengens evne til at se, hvor synsevnen er negativt investeret i det betydningsunivers, som skytten og mormoren i forening udgør.

Den nære forbindelse mellem død og seksualitet bliver gjort tydeligere gennem brugen af den kurv, i hvilken drengen bærer paradisæblerne hjem. Kurven indeholder hans pant på vejen mod den voksne seksualitet. Og kurven har form efter en lille kiste, "den havde et hvælvet låg og et lukketøj, som mine søstre altid havde troet var af guld." Denne kiste - et seksualsymbol og på samme tid et dødsymbol, vil være i drengens besiddelse på hans vej til sin første "blinde" oplevelse - en bekræftelse af synets seksualitet: skriften ophæver modsætningen mellem liv og død, erindringen binder den dødsensfarlige seksualitet fast til de forstenede og på samme tid livgivende bogstaver.

Når Hansen vælger paradisæblerne som titel på novellen, er det fordi æblerne bedre end noget andet i teksten kan illustrere den fortryllelse, som døden lægger over seksualiteten. "De var meget søde og fine i smagen, særlig når de blev lidt runkne." Jo ældre - jo bedre, til dødens grænse. Hansen økonomiserer med sine symboler, - alle skal kunne indgå i det netværk af betydningsfelter, der udgør tekstens

struktur.

At drengens rejse fra mormorens og skyttens hus er en bevægelse mod manddom, får vi at vide af hans lange og tunge skridt. "Var der nogen, som lyttede efter mine skridt, måtte de tro, at her kom en voksen mand"; og vi får det at vide fra hans møde med en tidligere klassekammerat på vejen. Drengene prøver at opføre sig som voksne så godt de kan. De ryger tobak, lægger planer om snart at stikke til søs, og prøver at få det til at se ud som der ikke er nogen, der hersker med dem. Klassekammeraten er et spejlbillede af jeg-personen i nogle få øjeblikke af novellens tid. Klassekammeraten repræsenterer den lange og seje vej, som man normalt skal tilbagelægge, før man sejrer eller taber i seksualitetens arena. Men jeg-personen har fået anvist en vej for sig selv, og efter at de har sludret en tid føler han at: "Vi var blevet fremmede for hinanden". Jeg-personen har fået mulighed for at indlemmes i den voksne seksualitets verden gennem sit syn og sin synsevne (i.e. sin beherskelse af skriften) og går nu helt og fuldt op i dette projekt.

Novellen er på en meget bogstavelig måde tro mod sin egen åbning. Plot, forløb og sætstykker er solidariske med initialsituationen i mormorens stue: Drengens fascination overfor den formodede bundløse sø. I novellens katastrofescene skal drengen over en å, dækket med is -- sort, frygtindgydende og fascinerende. Fortryllelsen over for billedet er overført til åen, og han føler sig ligeglad og mærkelig, da han står barfodet på den revnede og synkende is. Når teksten en gang har ladet vandet repræsentere de frygtindgydende aspekter af den modne seksualitet, må den blive ved denne symbolske relation. Derfor opfører jeg-personen et fascinations- og "i-følelsernes-vold"-drama, når han konfronteres med vand. "Jeg tænkte ikke på, hvad

jeg gjorde. Jeg gjorde det bare. Jeg tog træsko og strømper af og kyiede dem over åen. Det var rart at stå på isen med bare fødder, man blev kun mere rolig og ligeglad af det. Det kan være lige meget, sagde jeg højt." Jeg-personen tænker sig alligevel så meget om, at han tager sko og strømper af, for ikke at få en våd sok. Men dette er samtidig en gestus, der bringer ham nærmere den kulde, han havde følt i skyttens stue. Og han laver endvidere en åbning i sit barndomspanser, hvorigennem blindheden og frygten kan trænge ind.

Da det hele er lige ved at blive for meget for drengen, producerer teksten en mærkelig deus ex machina, for at historien kan komme til vejs ende: "Midt på skråningen var jeg ved at skride. Da fik jeg et puf i ryggen, og så kom jeg helt op." Det er nærliggende at tolke denne scene og dermed hele novellen i relation til religiøse problemer, f. eks. som en forlængelse af placeringen af den kraftløse tro og konsekvenserne af denne fra romanen, "Løgneren". I "Paradisæblerne" behøver vi imidlertid ikke at søge efter religiøse konnotationer omkring den mystiske, magtfulde hånd, der skubber drengen op ad skråningen. Hånden er simpelthen et narrativt element, der giver jeg-personen mulighed for at komme så tæt som muligt til døden - skrækslagen skønt fascineret. Hvis ikke novellen læses med denne døds seksualitet-skrift relation for øje, bliver forståelsen af deus ex machina-effekten stikkende enten i psykologiske lag, som f. eks. hos Ole Wivel: "Eller i Paradisæblerne, hvor han i trodsig ligegyldighed og lede først er ved at drukne i aaen, siden styrt i mergelgraven i det taagede mørke"⁷⁾, eller forbigås med himmelvendte øjne som hos Frederik Nielsen: "Og da han er kommet op ved noget, der for ham er et mirakel, så gør han sig også fri af det, det var bare noget han bildte sig ind"⁸⁾.

Da jeg-personen har fået fast grund under føddene igen, prøver han at blive fri for sine evner til at se. Dette er novellens clou, og, kunne man sige, dybeste mening. Det seksuelle univers, som drengen forsøger at blive indlemmet i, er kendetegnet ved at være så tæt forbundet med dødens univers, at kun skriftens på samme tid skrøbelighed og "udødelighed" holder de to universer fra hinanden. I dette specielle betydningsunivers, som novellen bearbejder og udformer, er blikket og skriften følgelig et værn mod seksualitetens dødelige konsekvenser, og overvindelsen af skriftens og synets materialitet er samtidig den eneste mulige vej til den voksne seksualitet.

Her skal vi huske på, at selv om skyttens syn tillader ham at skyde høgen gennem vinduet, så er hans syn bundet til jagt, i andre sammenhænge kan han ikke se særlig godt. Han kan ikke inspicere løbet og genkender ikke drengen, da denne nikker farvel. Drengens syn er ypperligt, og derfor er det forskelligt fra skyttens. Skytten behersker sit syn ved kun at bruge det til jagt, og jagt er via skovsbilledet relateret til den voksne seksualitet. For at blive en god jæger og indlemmes i den voksne seksualitet må han kunne beherske sine synsevner ligesom skytten: Han må lære sine alt for årvågne øjne at blive blinde. Jeg-personens problem er nu at få gjort sig fri af sin synskraft. For ham er en voksen mand blind - ikke i stand til at læse - kun i stand til at jage. Da han er sikkert i land føler han høgens nærværelse overalt. "Det lugtede fra jorden et sted. Jeg stod og snuste ind, men kunne ikke finde, hvor det kom fra. Det mindede om lugten fra høgen ved den gamles hovedgærde. Den stolte, rådnende fugl."⁹⁾

Drengen kan kun føle den døde høg, det er det nærmeste han kan komme den og den repræsenterer. Hvis han følger sin egen skæbne, i.e. sit syn, vil han aldrig kunne fuldføre sit

projekt. Derfor tvinger han sig nu til at fare vild - til at opløse synets magt. Han lukker først øjnene og drejer rundt et par gange. Men uheldigvis: "Jeg kunne straks mærke, hvilken retning jeg skulle gå i." Dernæst bliver hans i første omgang vage idé til et stærkt ønske, og nu tager han sit pant fra mødet med den modne seksualitet i brug: paradisæblerne. Han åbner kisten og kaster en håndfuld ud i mørket. Efter at have ledt efter æblerne et stykke tid, indser han, at han endelig er faret vild. Nu er han midt i, hvad han tror har fascineret ham i lang tid: er situation hvor han ikke længere kan bruge øjnene og sin almindelige dømmekraft: "Jeg kunne ikke mærke retningen mere." Følgelig er han ikke længere underlagt den tvang, som modsætningen mellem godt og ondt tidligere havde udøvet på hans oplevelse af seksualiteten: "Jeg kunne ikke mærke, om det var rigtigt eller forkert". Drengens barndomsidentitet med dens faste normer er ved at blive brudt ned.

Seksualiteten er i alt, hvad der er gammelt, rådrende og i dødens nærhed. Vi ser, at før troede han, at han kunne mærke den døde høg fra jorden, nu, hvor han er midt i den frygtindgydende situation, føler han skrækken stige op fra jorden: "Men som jeg stod der, kom der mere og mere skræk fra jorden op gennem benene, op i kroppen, op i brystet, op i øjnene, der ligesom blev helt blinde".¹⁰⁾ Og her midt i, hvad for drengen repræsenterer essensen af den voksne seksualitet, klynger han sig krampagtigt til kisten, der indholder paradisæblerne.

Æblerne skulle "logisk set" have betydet mindre for drengen end hans liv. Han er skrækslagen - alene og faret vild - men alt dette er kun hvad tekstens overflade lader os vide. Tekstens samlede mening er at fremstille hans frygt for seksualiteten og at vise den mulighed, der er ham givet, trods denne frygt, for at opleve døden og seksu-

aliteten i en udholdelig relation. Hver eneste rekvisit i det enkle plot bruges på stram og økonomisk vis til at fremstille dette. Æblerne er vigtige, fordi de udgør en medierende funktion i teksten: både noget rart og trygt, som han kan bringe som gave fra mormoren til forældrene, og noget skrøbeligt, noget, der kan ødelægges, noget, der kan mistes- hans seksualitet som mulighed. Og ikke nok med det: de udgør det pant, som han kan tage med sig fra sin oplevelse af den modne seksualitet i mormorens hus.

Mormoren og dermed paradisæblerne repræsenterer selvfølgelig i første omgang trygheden, - den søde lugt af "gemmefrugt, lavendel og renvasket tøj fra skuffemøblet, og på hjørnehylden stod evighedsblomster". Denne tryghed og denne evighed er barndommens, men drengen er på vej ud af barndommen. "Jeg var tolv år gammel og sagde ikke mere, hvad der faldt mig ind, sagde ikke så meget". Mormoren er for drengen barndom og tryghed, men samtidig er hun kvinde i forhold til skytten, hvilket får de konsekvenser, at drengens seksualitet/manddom må bindes både ifølge mormorens og skyttens anvisninger. Disse anvisninger divergerer imidlertid. Mormoren har anvist ham skriftens vej, mens skytten har anvist ham jagtens. Drengen må bevæge sig gennem blindheden, før hans manddom kan besiddes uden de dødelige konsekvenser, som skyttens anvisninger definerer.

Indenfor tekstens stramme opbygning er det vigtigt, at det han ser efter sin første "blinde" oplevelse er vand:

"Jeg følte mig for i græsset. Hånden sank dybt ned mellem stråene. Jeg bøjede mig længere frem. Der var ikke mark, ingen grund bag det græs. Jeg så det lyse svagt fra en vandflade under mig. Jeg lå og stirrede ned i mergelgraven"¹¹⁾

På billedet på uret repræsenterede vandet noget fascinerende og nu hvor han har gennemgået sin første manddomsprøve, ved han, at seksualiteten er dødelig som vand.

Han opdager vandet i allersidste sekund, før han ville være faldet i. Men nu har han da i det mindste muligheden for at drukne - for at dø. Han havde været ude på isen et par dage før for at lave gynger i den, så "der nu stod åbent vand"; men på det tidspunkt var døden og seksualiteten ikke blevet bundet sammen, og derfor var han uden for fare, - stadig i barndommens trygge land.

Uret fra mormorens trygge stue vender tilbage i slutningen af novellen som en svag syngen i luften, - en mærkelig og køn lyd, dog endnu kun ganske svag. Hvis man udelukkende lader uret og dets syngen henvise til mormorens trygge og nystrøgne univers, modsat f. eks. høgen som rekvisit i skyttens univers, vil man komme til kort over for væsentlige betydningsstrukturer i novellen. Frederik Nielsen bliver f. eks. som i citatet ovenfor nødt til at medgive døden en plads i mormorens univers, noget der i øvrigt ikke harmonerer med hans bipolære læsning. Uret hentes med gennem novellen, fordi det som andre af de centrale symboler placerer sig både i tryghedens og i dødens domæne.

Uden at vide hvad han gjorde, bragte drengen slagtemad fra slagtingen - den virkelige og blodige død - til mormoren og byttede den med æblerne - seksualitet pakket ind i død. Æblerne, der er et magtfuldt symbol i vestlig kultur og tanke, symbolet på synd, viden og død siden uddrivelsen af paradiset, er naturligt nok i denne novelle: paradis-æbler.

Novellen slutter med at lægge vægt på drengens evne til nu at se og være blind på samme tid, ligesom den gamle skytte. "Når jeg kom derover, skulle jeg ikke gå mange skridt, før jeg gennem tågen kunne skimte lyset fra vinduerne hjemme." Han er vendt hjem, men ikke som den samme uskyldige dreng. Mormoren definerede manddom som syn (læsning/skrift); skytten definerede manddom som syn (jagt/død).

Drengen kunne ikke forstå manddom ud fra disse definitioner, fordi hans eget syn var ypperligt og alligevel var han ikke en mand. Derfor blev han nødt til symbolsk at beskadige sit syn - gøre sig blind. Herefter kan han nu både se og ikke-se, - blikket skal både kunne tændes og slukkes.

Konklusion og perspektivering

På billedet på uret jagede ræven ænder op, og i skyttens/jægerens kammer hænger den nedlagte rovfugl, selv en jæger. Døden manifesteres i novellen via drab, og drabet manifesteres via råddenskab, fæle lugte m.m. altså som noget gammelt og overgemt. Jagten er imidlertid fra først af via ur-billedet seksuelt bestemt i novellen, og følgelig bliver seksualiteten bestemt indenfor gamle og rådne rammer. Mormoren og skytten afstikker hver sin vej for drengens rejse mod manddom, henholdsvis læsningen/skriften og jagten, hvor drengen fra først af er defineret som kønsvæsen via synet.

Drengens blindhed bliver et forsøg på at følge begge de anviste veje mod manddom på en gang. Når hans synsevne både kan være "tilsluttet" og "afbrudt", kan han som skytten og ræven jage og dræbe høge, ænder og piger. Endvidere kan han relatere læsningen/skriften til tiden og dermed til døden. Skriften er drengens skæbne, men i det øjeblik han kan "lemlæste" sit alt for sandhedskærlige blik, er denne skæbne gjort udholdelig.

Døden kommer hermed symbolsk til at udforme novellens utopiske dimension. Seksualiteten beskrives som mest udfoldet og mest efterstræbellesværdig i en så moden variant, at døden allerede har gjort sine krav gældende.

Freud beskrev tidligt relationen mellem død og seksualitet; er det så ikke trivielt nu at søge efter seksuelle

symboler i områderne omkring døden i fiktionstekster? Jeg har her forsøgt at vise, at i en fiktionstekst som "Paradisæblerne" er død-seksualitet relationen aktiv i kraft af skriftens nærvær. I novellen er disse betydningsfelter relateret på en sådan måde, at døden bliver skriftens eneste konsekvens - dens eneste utopi.

Hvis et forfatterskab som Martin A. Hansens genlæses gennem de her skitserede indfaldsveje, vil der være mulighed for at redefinere flere af de tematiske sammenhænge. Hans bekendelser til "gammellivet"¹²⁾ kunne således med fordel insættes i nogle overvejelser, hvor også død-seksualitet-skrift relationen indgik. For mig at se er hans elskede "gammelliv" placeret lige der, hvor seksualiteten tilslades eksistens i kraft af dødens nærvær. "Gammellivet", historien og traditionen bliver hans utopi, fordi kernen heri er døden. Derfor lugter der altid af muld og grøde fra Martin A. Hansens tekster. Døden klæber sig som utopi til hver eneste side.

NOTER

- 1) Martin A. Hansen: Paradisæblerne og andre Historier. Fremads Folkebibliotek. København 1970. 10. oplag, p.43.
- 2) Artiklen er en udvidet og oversat udgave af et foredrag holdt ved SASS-kongressen i 1983, (Society for the Advancement of Scandinavian Studies), på University of Minnesota i Minneapolis. Professor Søren Baggesen, Roskilde Universitetscenter, var opponent ved den sektion som foredraget indgik i, Pessimistic Utopias in Scandinavian Literature and Debate, og gjorde i sine efterfølgende bemærkninger opmærksom på, at skrifttemaet i novellen med fordel kunne behandles i forhold til det trivialaspekt, der er aktivt i og med tilstede-

værelsen af både "Ugens Nyheder" og "Den gule ulv". Jeg har indenfor denne artikels rammer ikke fundet mulighed for at opdyrke det tolkningspotentiale, der ligger i disse overvejelser. Inddragelsen af et sådant tolkningsrum skulle tage afsæt fra en ironisk dimension i Hansens skriveform, som jeg iøvrigt finder det svært at argumentere for.

- 3) Forholdet mellem den unge jegfortæller og den olympiske "Martin A. Hansen" skal forstås i forhold til Hansens erindringsmetode, eller måske nærmere erindringsprojekt. Jørgen K. Bukdahl skriver i "Martin A. Hansen som "genoptager af de gamles eksistenstænkning". Om Thorkild Bjørnvigs disputats". Vindrosen, København 1965, no. 3, p. 47ff, at Hansens mest aktuelle projekt er sammenbindingen af det historiske med det digteriske: "Det forbavsende aktuelle ved Martin A. Hansens hele "digtning og tænkning" er forsøget på at binde det historiske med det digteriske. I selve dette forsøg ses jo klart korrekturen til enhver ahistorisk modernisme og anti-æstetisk eksistentialisme. Det forbindende begreb hedder "erindring", og påvisningen af dette begrebs centrale plads i Martin A. Hansens digtning og tænkning er efter mit skøn den mest perspektivrige indsats i Bjørnvigs afhandling." Min læsning af "Paradisæblerne" er et forsøg på i tråd hermed at vise at Hansens erindringsmetode er forankret i tekstens tematiske strukturer på en sådan måde, at Hansens "skriftproduktion" er bundet op på nødvendigheden af at lade erindringen skabe forbindelse mellem barndom og manddom, mellem seksualitet og død, mellem uskylden og skylden.
- 4) Thorkild Bjørnvig: Kains alter. Martin A. Hansens digtning og tænkning. Gyldendal, København 1964.

- 5) Bjørnvig p. 379: "Forskellen mellem Skyttens Kammer og Mormors Stue er slaaende og giver Spændingen i Anslaget. Alt hos den gamle Kvinde er præget af Renlighed, Mildhed, Varme og fin Duft, mens det hos den gamle Mand er præget af Snavs, Kulde, Forfald og ilde Lugt. Mormoderen føler sig mærkelig beskyttet..."
- 6) Frederik Nielsen: Fra Martin A. Hansens værksted. Gyldendals Uglebøger, København 1971, p. 66. Udkom første gang på Carit Andersens forlag under titlen: Martin A. Hansen.
- 7) Ole Wivel: Martin A. Hansen. II. Fra Krigens Aar til Døden. Gyldendal, København 1969, p. 309
- 8) Frederik Nielsen, p. 68.
- 9) Paradisæblerne og andre Historier, p. 51.
- 10) Samme sted, p. 52, jeg understreger.
- 11) Samme sted.
- 12) Jcf. udover Bjørnvigs disputats desuden Bukdahls anmeldelse i Vindrosen.

SAMENVATTING

Gråfinker, æbler og kister is een uitgewerkte weergave van een lezing, gehouden op het SASS-congres in 1983 aan de universiteit van Minnesota. Het artikel behandelt Martin A. Hansens novelle "Paradisæblerne" uit 1953, waarbij uitgegaan wordt van drie betekenisvelden: het schrift/het zien, de dood/de tijd en de jacht/de sexualiteit.

De novelle beschrijft de reis van een jongen naar zijn mannelijkheid, waarbij gekeken wordt naar bepaalde relaties tussen deze semantische eenheden. De mogelijkheid het vermogen te kunnen zien te verliezen wordt gerelateerd aan de sexualiteit van de mannelijkheid. De sexualiteit van de

mannelijkheid wordt gerelateerd aan de ouderdom en daarmee aan de dood. De jacht wordt gerelateerd aan de sexualiteit, en daarmee wordt de sexualiteit verbonden met de dood. Deze samenhang tussen dood en sexualiteit krijgt in de wereld van deze novelle de betekenis, dat de rijpe, oudere sexualiteit het nastreven waard is.

Eerder Hansen-onderzoek, dat de twee oudere figuren in deze novelle, de grootmoeder en de jager, heeft bestempeld als representanten van twee tegengestelde werelden, geborgenheid en ongeborgenheid, wordt hiermee gecorrigeerd. De grootmoeder en de jager zijn geen tegenstellingen, maar beide representanten van de "rijpe" wereld, waarin de jongen met alle mogelijke middelen probeert opgenomen te worden. Het lezen, het schrift en het zien vormen de lotsbeschikking van de jongen. De paradijsappels geven hem de mogelijkheid dit lot om te buigen, doordat hij met behulp van deze appels kan verdwalen, d.w.z. de macht van het zien kwijt raken en daarmee de dwang van het schrift ontlopen. De paradijsappels zijn unieke rekvisieten in deze novelle, want ze zijn rijp en gerimpeld zoals de begerenswaardige sexualiteit, gevaarlijk als die sexualiteit, veilig als de jeugd, want ze zijn te verliezen zoals het zien.

In navolging van eerdere discussies over de plaatsing van het herinneringsbegrip in Hansens oeuvre, bepleit dit artikel, dat dit begrip moet worden gezien als de synthese die optreedt, wanneer dood, sexualiteit en schrift onverbrekkelijk met elkaar verbonden worden.

Hansens voorliefde voor "het oude leven" sluit goed aan bij deze plaatsing van het herinneringsbegrip, dat jeugd met mannelijkheid verbindt, sexualiteit met de dood en schuld met onschuld.